

Recenzje. Sprawozdania

Reviews. Reports

Adam Bobryk, Recenzja: *Historyczne i polityczne związki Polski i Austrii*, Elżbieta Muciek (red.), Wydawnictwo Episteme, Lublin 2016, ss. 222

Wzajemne relacje polsko-austriackie wyraźnie znajdują się na marginesie zainteresowań badaczy. Mimo że problematykę tę podejmowali m.in.: Władysław Ćwik, Grzegorz Janusz, Władysław S. Kucharski, Dorota Litwin-Lewandowska, Franciszek Malinowski, Elżbieta Muciek, Edward Olszewski, Ludwik Rosner, Zbigniew Tomkowski, ks. Edward Walewander, którzy zasłużyli się w przybliżeniu tych kwestii, wiele obszarów w stosunkach między obydwoma państwami jest jeszcze niedostatecznie opracowanych. Pozycja ta jest więc przede wszystkim ukierunkowana na upowszechnianie i popularyzowanie wiedzy o Austrii oraz wzajemnych związkach. Niewątpliwie jest ona efektem aktywności Lubelskiego Oddziału Towarzystwa Polsko-Austriackiego, który w 2016 r. obchodził jubileusz 40-lecia działalności. Wydanie tej pozycji było więc ważnym akcentem podkreślającym nie tylko znaczenie problematyki, którą się zajmuje, lecz także ukazującym w pewnym zakresie dorobek organizacji, jak również efekty pracy badaczy, przede wszystkim politologów i historyków, związanych z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Zasadniczą cezurą otwierającą rozważania jest koniec I wojny światowej (aczkolwiek pojawia się też kilka wątków odnoszących się do XIX wieku). Istotne jest to, że wówczas obydwaj kraje znalazły się w zupełnie nowym położeniu. W wyniku wojny państwo austriackie utraciło status mocarstwa regionalnego, odrodziło się państwo polskie, które odzyskało prawie cały obszar dawnych swych ziem włączonych w wyniku rozbiorów do Austrii. Obydwaj kraje w nowych warunkach geopolitycznych nawiązały stosunki dyplomatyczne i nie posiadając już, w odróżnieniu od chociażby XVIII w., wspólnej granicy, wzajemne relacje ułożyły w sposób poprawny, pomimo braku istotnej dynamiki. Nie znajdowały się one co prawda w głównym nurcie polityki zagranicznej obydwu krajów, ale trudno byłoby je przeceniać. Wyraźnie też na znaczeniu traciły emocjonalne nastawienia wynikające z wcześniejszych konfliktów. Styl dość neutralnych stosunków został utrzymany również po II wojnie światowej. Aczkolwiek okres ten charakteryzował się większą dynamiką i podejmowaniem wielu inicjatyw.

Monografia składa się z siedmiu rozdziałów ułożonych zasadniczo w porządku chronologiczno-problemowym, aczkolwiek czasami nieco wymykają się one konsekwencji czasowej.

Wyraźnie dominują wśród nich kwestie mające na celu przybliżenie polskiemu czytelnikowi współczesnej historii Austrii, z uwzględnieniem polskich akcentów. Dotyczy to zwłaszcza społeczności polskiej zamieszkującej tę republikę. Książkę otwierają dwa krótkie wprowadzenia, czyli *Od Redakcji* autorstwa Elżbiety Muciek i *Wstęp* napisany przez Stanisława Błaziaka, wiceprezesa Towarzystwa Polsko-Austriackiego Oddział w Lublinie. Tytuły kolejnych rozdziałów są następujące: *Austria po I wojnie światowej (główne problemy)* – Emil Horoch, *Życie organizacyjne Polaków w Austrii w XIX i XX w.* – Władysław Kucharski, *II Republika Austrii. Zagadnienia suwerenności i neutralności (1945–1955)* – Zbigniew Tomkowski, *Współczesna polityka etniczna Austrii* – Ewa Godlewska, *Sprawa uznania grupy polskiej w Wiedniu za podlegającą przepisom ustawy o grupach narodowościowych z 1976 r.* – Grzegorz Janusz, *Austria moich studiów* – Edward Walewander, *Prezydenci Polski i Austrii w dyskursie dyplomatycznym po 1989 r.* – Dorota Litwin-Lewandowska. Całość zamknięta jest *Bibliografią*, *Indeksem nazwisk* i *Notami o autorach*.

Pozycja ta stanowi niewątpliwie inspirujący przyczynek do pogłębiania zainteresowania problematyką związaną ze współczesną historią Austrii, jej związkami z Polską czy też funkcjonowaniem diaspory polskiej. Książka ta niewątpliwie jest głosem w dyskusji o naszym stanie wiedzy dotyczącym problematyki austriackiej i wzajemnym postrzeganiu zachodzących tam procesów. W sposób przystępny przybliży podstawowe informacje, które niewątpliwie są pomocne nie tylko do wstępnego poznania tej tematyki, ale przede wszystkim dalszych zainteresowań wyrażonych w badaniach. W pewnym zakresie spełnia też funkcję popularyzatorską.

Niewątpliwie szczególną uwagę zwracają materiały dotyczące społeczności polskiej w Austrii. W recenzowanej książce zajmują one szczególne miejsce. Problematyce tej poświęcono trzy artykuły (W. Kucharskiego, G. Janusza, E. Walewandra) oraz pośrednio do tej kwestii odnosi się jeszcze jeden dotyczący polityki etnicznej republiki (E. Godlewskiej). Dwa materiały analizują historię kraju w XX–XXI w. (E. Horocha i Z. Tomkowskiego). Jeden odnosi się bezpośrednio do oficjalnych relacji polsko-austriackich (D. Litwin-Lewandowskiej). Zawarte materiały dają podstawowe informacje dotyczące Austrii i pewnych aspektów jej związków z Polską. Ukazują one kraj przez pryzmat kluczowych wydarzeń i obecności Polaków w tej republice. Przedstawiają też swoisty rys ukazujący pewne wątki oficjalnych relacji międzypaństwowych. To szczególnie ważne, jeśli uwzględni się rolę Austrii w polityce międzynarodowej i bezpośredniej współpracy międzypaństwowej.

W pewnym sensie podsumowaniem książki jest ocena Doroty Litwin-Lewandowskiej, która bardzo dobrze odzwierciedla stan wzajemnych relacji polsko-austriackich i społecznej wiedzy na ten temat. Stwierdziła: „Wydaje się, że nasze dotychczasowe więzy, choć nie zawsze dla Polski szczęśliwe, nasza wspólna historia, bliskość geopolityczna, kulturowa i światopoglądowa są bardzo dobrym fundamentem dla budowy dalszych pomyślnych stosunków w różnych wymiarach. Jest zastanawiającym, dlaczego wiedza o Austrii w Polsce jest niewielka, podobnie jak i o Polsce w Austrii. Zapewne lata neutralności i odgradzenia się od swoich sąsiadów wywołały w społeczeństwie austriackim nieuzasadniony lęk przed obcymi, a brak wiedzy o innych społeczeństwach uzupełniany jest bardzo wygodnym myśleniem stereotypowym podsuwającym gotowe rozwiązania. Te braki na poziomie społeczeństw są uzupełniane przez wzajemne kontakty na poziomie państwowym czy lokalnym, a także przez przedsiębiorców, ludzi kultury, nauki i sztuki. [...] Na dzień dzisiejszy można stwierdzić, że choć już nie tak intensywnie jak w pierwszych latach III RP, stosunki polsko-austriackie charakteryzuje partnerstwo, dobrze rokujące na przyszłość” [Litwin-Lewandowska 2016: 196–197]. Te trafne stwierdzenia stanowią

zarówno podsumowanie treści książki, jak i pewien bilans wiedzy społecznej w obydwu krajach, dotyczący wzajemnych zasobów informacji oraz postrzegania siebie nawzajem. Unaocznienie tego stanu jest też ważnym osiągnięciem autorów.

Niemniej jednak należy zgłosić też pewne uwagi polemiczne. Kwestie trudnej przeszłości omówiono bardzo zdawkowo lub zostały pominięte. Oficjalne stosunki przedstawiono zasadniczo przez pryzmat aktywności prezydentów krajów, a nie w szerszej perspektywie kompleksowo ujętych stosunków dyplomatycznych. Większą uwagę winno się zwrócić na współpracę gospodarczą. Należy podkreślić, iż jak wynika z danych MSZ RP, polski eksport do Austrii wyniósł przykładowo w 2015 r. 3,17 mld euro, a import – 3,15 mld. Jednocześnie w tym czasie bezpośrednio inwestycje austriackie w RP osiągnęły kwotę 6,3 mld euro. To istotne zagadnienie, nie tylko w zakresie funkcjonowania gospodarki, ale również oddziaływania na życie społeczne czy sferę polityki. Ponadto dobrze byłoby sięgnąć do badań opinii publicznej w obydwu krajach i ukazać wzajemne oceny oraz ich przyczyny i konsekwencje. Uwzględniając jednak fakt, iż publikacja nie była w zamierzeniu przygotowana jako kompendium wiedzy o analizowanej problematyce, a stanowiła bardziej głos w dyskusji, należy uznać jej znaczenie jako istotny wkład w proces badawczy i popularyzatorski. Przybliżyła ona tematykę, która w zbyt małym stopniu jest obecna w polskim dyskursie naukowym i politycznym czy nawet szerszej społecznej. Niewątpliwie stanowi inspirację do dalszych poszukiwań, co powoduje, iż można stwierdzić, że spełniła rolę jako wskazanie ważnych obszarów problemowych. Książkę *Historyczne i polityczne związki Polski i Austrii* pod redakcją Elżbiety Muciek można zarekomendować nie tylko tym, którzy bezpośrednio interesują się tą problematyką, ale także historykom, politologom i specjalistom z zakresu stosunków międzynarodowych.

BIBLIOGRAFIA

- Historyczne i polityczne związki Polski i Austrii*. 2016. E. Muciek (red.), Wydawnictwo Episteme, Lublin.
- Litwin-Lewandowska, D. 2016. *Prezydenci Polski i Austrii w dyskursie dyplomatycznym po 1989 r.*, [w:] *Historyczne i polityczne związki Polski i Austrii*, E. Muciek (red.), Wydawnictwo Episteme, Lublin.